

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воркачев С.Г. Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа. Краснодар, 2002. 142 с.
2. Загнітко А.П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Т. 2. Донецьк : ДонНУ, 2012.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
4. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка. Москва : Наука, 1981. 366 с.
5. Кубрякова Е.С. Об одном фрагменте концептуального анализа слова память. *Логический анализ языка: Культурные концепты*. Москва : Наука, 1991. С. 83–90.
6. Кузнецов Н.С. Человек: потребности и ценности. Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1992. 145 с.
7. Мартинюк А.П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. 196 с.
8. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. Москва : АСТ: Восток – Запад, 2007. 314 с.
9. Слышкин В.В. От текста к символу: лингвокультурные концепты в сознании и дискурсе. Москва, 2000. 256 с.
10. Штерн І.Б. Вибрані топіки і лексикон сучасної лінгвістики. Енцикл. словник для фахівців з теоретич. гуманіт. дисциплін та гуманіт. інф-ки. Київ : «АртЕк», 1998. 336 с.

УДК 80: 811.161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-1.7>

**ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРІЯ РУХУ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ
В ХУДОЖНЬОМУ УКРАЇНОМОВНОМУ ТЕКСТІ**

**LEXICAL AND GRAMMAR CATEGORY OF MOTION AND ITS REALIZATION
IN UKRAINIAN FICTIONAL TEXTS**

Голі-Оглу Т.В.,

orcid.org/0000-0002-7474-2563

кандидат філологічних наук, доцент,

*завідувач кафедри української мови та слов'янської філології
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

Півень Н.М.,

orcid.org/00000002-6528-592X

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри української мови та слов'янської філології
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

У науковому дослідженні представлено інтегрований підхід до семантичного аналізу лексико-граматичної категорії «рух» на рівні україномовного художнього тексту. Особливості інвентаризованого в статті фактичного матеріалу зумовили залучення як провідної методики елементів компонентного і контекстуального аналізів, що забезпечують різноаспектний підхід і обґрунтованість висновків. Джерелом фактичного матеріалу виступає оповідання І. Нечуя-Левицького «Афонський пройдисвіт».

Систематизація дієслівних одиниць руху в дослідженні проводиться відповідно до трьох основних принципів, зокрема: денотативного (тематичного), що ґрунтується на природній фрагментизації навколишнього світу; парадигматичного, що полягає у виокремленні в семантиці дієслів спільних з ідентифікатором і специфічних структурних компонентів значення; синтагматичного, що базується на обов'язковому розгляді в ході компонентного аналізу кількісних показників семантичної дієслівної валентності, а також її семантичного наповнення, у процесі чого семантику мовної одиниці можна розбити на певні структурні компоненти (семи).

З огляду на семантичну розмаїтість і валентність дієслів руху в оповіданні І. Нечуя-Левицького «Афонський пройдисвіт» у науковій роботі виокремлено лексико-семантичні групи проаналізованих одиниць: 1) дієслова руху, що не мають оцінної семи, однак можливою є поява такого компонента в конкретному контексті; 2) дієслова руху, до структури семантики яких входить сема або семи раціональної оцінки; 3) стилістично марковані дієслова руху, що, окрім оцінної, мають сему стилістичної віднесеності.

Функціональна умовність такої типології є очевидним фактом, оскільки у межах інвентаризованого фактичного матеріалу під час студіювання представленої проблеми було сформовано групу дієслівних одиниць руху з високим рівнем конкретизації і багатокомпонентністю семантики, які водночас мають ознаки кількох лексико-семантичних груп, що свідчить про складність і багатогранність проведеного в науковій роботі аналізу.

Ключові слова: лексико-граматична категорія руху, компонентний аналіз, контекстуальний аналіз, дієслова руху, сема, семантика, сегментація навколишньої дійсності.

The research represents an integrated approach to the semantic analysis of the lexical and grammar category of "motion" at the level of Ukrainian fictional text. The peculiarities of the actual material analyzed in the article stipulated application of the dominating method of elements of component and contextual analyses, that ensure multifold approach and validity of conclusions. The source of actual material was "The Athon swindler", a story by I. Nechuy-Levitskyi.

Systematization of the verbal units of motion in the investigation was done in accordance with three basic principles, particularly: denotative (thematic), which is based upon natural fragmenting of the surrounding world; paradigmatic principle that lies in semantic detaching of the verbs common with the identifier and specific structural components of the meaning; and syntagmatic, which is based upon the obligatory analysis of quantitative indices of verbal semantic valency and also its semantic filling, in the process of which semantics of a language unit can be divided into some structural semes.

The following lexical and semantic groups of the analyzed units were detached in "The Athon swindler", a story by I. Nechuy-Levitskyi from the point of view of semantic variety and valency of the verbs, denoting motion: 1) the verbs of motion that do not possess evaluating seme, however, appearance of such component in a particular component seems to be very likely, 2) the verbs of motion, the structural semantics of which contains seme or semes of rational evaluation; 3) stylistically marked verbs of motion which possess stylistically attributed semes alongside with semes of evaluation.

The functional stylistic character of such typology is an obvious fact as within the inventory actual material at investigating of the problem set a group of verbal units of motion with high level of concretization and multi-component semantics was detached, having simultaneously the signs of several lexical and semantic groups, it witnessing the complexity and variety of the analysis, described in the article.

Key words: lexical and grammar category of motion, component analysis, verbs of motion, seme, semantics, segmentation of surrounding reality.

Постановка проблеми. Проблема лексико-граматичної категоризації навколишньої дійсності в мові здавна цікавила науковців, адже головним засобом спілкування між людьми і формою реального існування свідомості є мова, що складається з фонетичної структури, лексичного складу і граматичної будови. Слова в мові виконують не лише роль знаків певних предметів, ознак і дій, а ще є засобом вираження певних понять, відображають різні реальні і потенційні зв'язки та взаємини між компонентами об'єктивного світу.

Оскільки фундаційними категоріями будь-якої національної картини світу виступають предметність і процесуальність, велику увагу дослідники приділяли і приділяють питанню виникнення і формування двох центральних лексико-граматичних груп слів у межах мовної картини світу – іменників і дієслова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дієслово виражає узагальнене поняття дії як процесу, дія є відображенням у нашій свідомості матеріального руху. Дієслово як лексико-граматичний розряд вирізняється багатством семантичної структури, складністю системи граматичних форм, різноманітністю лексико-граматичних і граматичних показників.

Дієслова руху виступали об'єктом студіювання в роботах вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, зокрема в таких ракурсах: загальнограматичному (О. Бондарко, Л. Буланін [1], В. Задорожний [2], С. Обнорський [3], В. Русанівський [4], С. Соколова [5; 6] та ін.); зіставному (Т. Возний [7], В. Гак [8], А. Смольська, О. Бондар [9] та ін.); порівняльно-історичному (В. Сидорець [10]); семасіологічному (Т. Білявич [11], Н. Лахно [12] та ін.), проте аналіз функціональних можли-

востей використання дієслівних одиниць руху в межах художнього тексту залишився поза увагою дослідників, хоча такий аспект наукового студіювання сприяє визначенню функціональних особливостей одиниць зазначеного лексико-граматичного розряду загалом, а також окреслює труднощі передачі ідеї руху засобами іншої мови під час перекладу та визначає можливість і доцільність застосування різних видів міжмовних трансформацій.

Аналізуючи семантичні властивості дієслова, В. Русанівський [4, с. 64–80] доводить, що воно виражає ознаку динамічну, активну, виконувану предметом або властиву предметів. М. Степанова вважає, що дієслова можна поділити на такі, що означають дію, стан і перехідність з одного стану в інший, проте в практичній площині поділ дієслів на такі групи здебільшого є умовним, навіть певною мірою спонтанним [13, с. 210].

Низка дослідників дотримуються думки, що, крім властивості виражати дію, процес і стан, дієслово може ще позначати рух (В. Сидорець [10, с. 210], В. Пітінов, Б. Снелл), відношення, властивість, якість (М. Стеблін-Каменський, І. Хлебнікова), існування (Г. Гельбіг [13]), положення (Г. Брінкман). В. Русанівський [4] підкреслює, що дієслово виражає динамічну ознаку (дію чи стан) у процесі її тривання, розгортання або становлення.

Частота вживання дієслів у різних стилях мови неоднакова, зокрема в науковому стилі, наприклад, дієслово посідає за частотними характеристиками третє місце після іменника і прикметника [4, с. 50]. Студіювання питання частотності вживання дієслів руху в художніх текстах українською мовою не вирізняються масштабністю і детальністю з причини нескінченної розмаїтості

індивідуально-стилістичних реалізацій, а також жанрової варіативності.

Постановка завдання. З огляду на стан проблеми метою представленої розвідки є типологізація дієслів на позначення руху в лексико-граматичному аспекті, з'ясування особливостей вживання дієслів руху виокремлених груп в україномовному художньому тексті – оповіданні І. Нечуя-Левицького «Афонський пройдисвіт».

Виклад основного матеріалу. Сучасна типологізація дієслівного лексичного матеріалу ґрунтується переважно на трьох основних принципах: 1) денотативному (тематичному), що враховує насамперед природний розподіл реальної дійсності на фрагменти (дієслова руху, дієслова мовлення, дієслова відчуття, дієслова сприйняття, дієслова мислення, дієслова звучання тощо); 2) парадигматичному, що полягає у виділенні в значеннях слів (у разі їх порівняння з ідентифікатором) тотожних і диференційних компонентів (аспектуальні групи дієслів, що позначають різні способи дії, модальні дієслова тощо); при цьому враховується не лише денотативне значення дієслова, а й сигніфікативне; 3) синтагматичному, що базується на врахуванні кількості і семантичного змісту дієслівних валентностей; семантика мовної одиниці є дискретною, тому її можна розбити на конкретні семи.

Під час вивчення великих пластів дієслівної лексики доцільно застосовувати всі три розглянуті принципи. Проте у разі поділу дієслів на основні семантичні класи й підкласи варто, на наш погляд, надати перевагу насамперед денотативному (тематичному) принципу. Подальше членування цих класів і підкласів може відбуватися за синтагматичним і парадигматичним принципами.

Будь-який з розглянутих принципів потребує звернення до компонентного аналізу мовних значень, який базується на досить добре розроблених прийомах дистрибутивного, зіставного і трансформаційного аналізу.

Як відомо, дієслова руху – це категорія дієслів, що позначають рух, пересування в просторі і мають подвійні форми недоконаного виду. До них належать: *бігти – бігати, везти – возити, вести – водити, гнати – ганяти, їхати – їздити, йти – ходити, котити – катати, лізти – лазити, летіти – літати, нести – носити, пливти – плавати* тощо. Основна різниця між дієсловами в наведених вище парах полягає в тому, що перший елемент у кожній парі позначає дію, що здійснюється в одному напрямку, безперервно, у певний момент (дієслова певного руху, дієслова односпрямованого руху, або моторно-

некратні дієслова), а інший – дію без указівки на напрям або односпрямований, але переривчастий рух, або безперервний, але різноспрямований рух (дієслова невизначеного руху, дієслова неодноспрямованого руху, або моторно-кратні дієслова). Порівняймо: «...назустріч їм **ішов** *Копронідос*» [14, с. 305] (односпрямований рух) – «*Ви богобоящий муж, до церкви **ходите**, богу молитесь*» [14, с. 330] (різноспрямований рух); «... **приніс** в дар матерії на рясу...» [14, с. 321] (одноразовий рух у певний момент) – «*Відома річ, хто потаєнці **носить** чорноризцям червінці...*» [14, с. 328] (неодноразовий переривчастий рух, у різні проміжки часу в одному напрямку). Розрізняються своїм значенням і префіксальні дієслова, утворені від некратних і кратних дієслів. Порівняймо: «*От і... зовиця **приїхала** до мене в гості!*» [14, с. 323] (приїхала і знаходиться тут) – «*Блукаючи по селах, він колись **заїздив** і в Мар'янівку до самого таки отця Палладія*» [14, с. 300] (заїздив і поїхав далі).

З огляду на таку семантичну розмаїтість дієслів руху, можемо в тексті оповідання І. Нечуя-Левицького виділити такі лексико-семантичні групи, скориставшись класифікацією М. Мініної [15, с. 74–75], у межах якої виділяються групи дієслів руху за оцінним компонентом (аксіологічною характеристикою):

1) дієслова руху, семантика яких не містять оцінних сем, проте вони можуть з'являтися в певному контексті: укр. *бігати, крокувати* тощо. Вони характеризують рух як певну дію з різних позицій: спрямованості, швидкості, способу виконання дії; укр. «*Супружниця **підступала** до кожного ченця по черзі*» [14, с. 305]; «*Палладій... **установив** з канати й ледве потрапив у двері...*» [14, с. 327]; «*Кожний чернець **вставав** з місця і хрестив її великим хрестом*» [14, с. 305]; «*Отець Палладій **записував** у книгу «жертви» бабок...*» [14, с. 296]; «*Після чаю та пуншів Мелетія застелила стіл скатертиною, **принесла** дві тарілки пирогів, **поставила** тарілки з шинкою...*» [14, с. 309]; «*Копронідос **виніс** до чаю пляшку рому*» [14, с. 307]; «*Мелетія **наливала** й **принесила** стакани безперестанку*» [14, с. 308] – у фразі міститься контекстуальна позитивна ситуативна оцінка позаконтекстно нейтральної дії; «***Виловив** у цьому монастирі усю вартішню рибу; треба задалегідь вибиратись під другий монастир*» [14, с. 332] – фіксуємо контекстуальну негативну оцінку повторюваної дії, що мала нищівні результати тощо.

2) Дієслівні одиниці руху, значення яких містить сему раціональної оцінки, вони характеризують процес як дію, відповідну або невідповідну

нормі. Ця група розпадається на кілька підгруп за такими ознаками:

а) «пересуватися без мети, без напрямку»: укр. *блукати, вештатися, гуляти* тощо; оцінка таких дієслів може бути як позитивною (укр. *гуляти*), так і негативною (укр. *блукати.*); укр. «*Блукаючи по селах, він колись заїздив і в Мар'янівку до самого таки отця Палладія*» [14, с. 300]; «*Він довго блукав по селах на Україні...*» [14, с. 293]; «*Чи я в монастирі, чи на полі брані ходжу по трупах убієнних?*» [14, с. 312]. Проте контекст може вносити до оцінки серйозні зміни, наприклад, укр. *блукати думками* у значенні «мріяти» дає нейтральну або позитивну оцінку. Це відбувається тоді, коли дієслово вживається в переносному значенні, яке не є співвіднесеним із значеннями «пересуватися, ходити»;

б) «спосіб здійснення дії»; до цієї підгрупи входять дієслова: укр. *тупцяти, длатися* тощо. Їх значення містять негативну оцінку, оскільки описують різні способи здійснення процесу ходіння, які відрізняються від стандартного; укр. «*Отець Єремія тихісінько закрався до стільчика, взяв його в руки, приставив до груби, виліз на стілець і без найменшого шелесту одчинив дверці в каглі*» [14, с. 318]; «*– Який Копронідос пішов та й десь дляється?*» [14, с. 332]; «*...тупцяв коло його...*» [14, с. 321]; «*...бо вже чув од людей прочан, що мандрували на прощу в Єрусалим*» [14, с. 307];

в) «швидкість руху»: укр. *мчати, повзати, плентатися* тощо; укр. «*Єремія схопився, як опечений, вхопив у руки матерію та й побіг швиденько до вікна*» [14, с. 321]; «*Копронідос одскочив аж у куток і звалив додолу і пальмові гілки, і камінці з Йордану*» [14, с. 326]; «*... спокусник, неначе веселий дідько, виплигнув з келії...*» [14, с. 321]; «*Копронідос неначе на крилах вилетів з келії*» [14, с. 315]; у цій групі кількісно в оповіданні І. Нечуя-Левицького «Афонський пройдисвіт» переважають дієслова, що вказують на більшу за норму швидкість руху; це, вочевидь, мотивується жанровими особливостями досліджуваного тексту (гумористичне оповідання), а отже, наявністю в ньому лексичних елементів, що створюють комічний ефект.

3) Стилістично марковані дієслова руху, які позначають:

а) «рух без мети, різноспрямований»; укр. «*Мир загруз і бабляється у гріхах, як свиня в барлозі...*» [14, с. 309]; «*...ворушилися думки в голові Єремії, і він усе стояв серед келії...*» [14, с. 319]; «*Копронідос замовк і неначе трохи заметушився*» [14, с. 300]; «*... хоч би з грошового лапіги,*

що не любить вештатися та ходить, мов качка...» [14, с. 296];

б) «односпрямований рух, віддалення від об'єкта»; укр. «*Є там у стіні в великій церкві дірка, вона йде під землю просто в саме пекло*» [14, с. 307].

в) «односпрямований рух у напрямку до об'єкта»; укр. «*Само щастя лізло в руки*» [14, с. 320]; «*...молитва не йшла йому на серце, бо серце неначе зачинилось і замерло для молитви*» [14, с. 320] – фіксуємо метафоризованість переносного значення дієслова руху, що в наведеному контексті змінює свій лексико-семантичний статус і позначає мисленеву діяльність; «*Другого дня після вечерні отець Палладій з отцями Ісакієм, Єремією та Тарасієм прямували до брами по густій алеї монастиря*» [14, с. 305];

г) «швидкість, темп руху (високий, низький)»; укр. «*Тепер боляри шугнули за границю до Парижа...*» [14, с. 201]; «*А болярині кинулись на суєту...*» [14, с. 303]; «*... обіззався отець Палладій і кинувся до шинки...*» [14, с. 309]; «*Отець Тарасій не ждав навіть, поки його попросить хазяїн, і кинувся на поросся, як вовк на ягницю*» [14, с. 309];

д) «особливий спосіб руху» (нестандартний); укр. «*За дверима зашелестів келейник*» [48, с. 318]; «*Само щастя лізло в руки*» [14, с. 320]; «*Та такий товкущий, непосидящий, що все товчеться то по келії, то по саду*» [14, с. 295]; «*Три кінці чорної намітки клобука метлялись на спині, як метляються на вітрі стрічки в дівчат*» [14, с. 302]; «*Незабаром удверях з'явилась не дуже молода, але гарна з лиця таки добра товстуля, низька, кругленька, і, неначе клубок, помаленьку покотилась з дверей по килимку*» [14, с. 305].

Слід відзначити, що під час компонентного аналізу семантики дієслів руху з оповідання І. Нечуя-Левицького «Афонський пройдисвіт» було зафіксовано мовні одиниці, які можна віднести до кількох груп одночасно, тобто вони містять у своїй семантиці цілий набір сем, що вказують і на напрямок руху, і на спосіб руху, і на його швидкість. Найбільшу кількість таких багатосемних дієслів руху в зазначеному творі становлять одиниці, до складу семантики яких входить додаткова сема раціональної оцінки, що характеризує процес як дію, відповідну або невідповідну нормі, стандарту, зокрема: «*Він ухопив на виделку здоровий шмат поросятини й нагрів півтарілки начинки*» [14, с. 309] – обидві одиниці руху містять семи: «односпрямований рух у напрямку до об'єкта», «швидший за норму», «нестандартний спосіб виконання дії»; «*Вхоплять, закинуть*

у тюрму» [14, с. 332] – набір сем, що характеризують рух: «рух, здійснений з конкретною метою – покарання», «несподіваний, швидший за норму», «нестандартний спосіб виконання дії», «волюнтаристський, без згоди об'єкта»; «*Отець Єремія причинив двері*» [14, с. 318] – фіксуємо семи: «неповнота дії», «повільний темп», «обережність як відхилення від норми спосіб дії», «цілеспрямованість»; «... *молився Єремія й накинув хусточку на свій скарб...*» [14, с. 318] – можемо виділити такі оцінні семи: «односпрямований рух у напрямку об'єкта», «швидкість, вища за норму», «нестандартний спосіб дії – недбалість, поспішність, спровоковані прагненням приховати об'єкт від чужого ока», «цілеспрямованість» тощо.

Наявність зазначеної групи в межах інвентаризованого в дослідженні фактичного матеріалу, на нашу думку, свідчить про його різноплановість, і як наслідок, цей лексичний матеріал може бути об'єднаний в одну групу, яка перетворюється на спрощений перелік досить різноманітних слів, пов'язаних між собою лише на дуже високому рівні абстракції. Це, своєю чергою, ускладнює процес застосування представленої типології дієслів руху на рівні зіставної семантики, у межах зіставного і/або порівняльно-типологічного методів здійснення аналізу мовного матеріалу, адже утруднює визначення системних відмінностей між мовами, що зіставляються; проте такий компонентний аналіз на лексико-семантичному рівні сприяє можливості чіткого визначення особливостей перекладу одиниць руху, їхнього перекладацького потенціалу і рівня доцільної трансформаційності під час перекладу.

Висновки. Лексико-граматична категорія руху є результатом когнітивної, а отже, і культуротвірної діяльності мовної спільноти, що набуває свого втілення на різних рівнях національного буття, зокрема і в художній літературі.

Семантика дієслів руху в українській мові на різних етапах її формування вирізнялася багатокомпонентністю і розмаїтістю, зокрема в оповіданні І. Нечуя-Левицького «Афонський пройдисвіт» дієслова руху за аксіологічною характеристикою можемо об'єднати в три численні групи: 1) одиниці, семантика яких не містить оцінного компонента (семи), проте він може з'являтися в конкретному художньому контексті («спрямованість», «швидкість руху», «спосіб виконання» тощо); 2) одиниці руху, значення яких містить сему раціональної оцінки, що фіксує відповідність чи невідповідність руху нормі («пересування без мети, без напрямку», «нестандартний спосіб здійснення руху», «швидкість руху, що не відповідає нормі» тощо); 3) стилістично марковані дієслова руху, що, окрім оцінної семи, мають стилістичні обмеження вживання і/або стилістичну віднесеність («рух без мети, різноспрямований», «односпрямований рух, віддалення від об'єкта», «односпрямований рух у напрямку до об'єкта», «швидкість, темп руху (високий, низький)», «особливий спосіб руху» тощо). Віднесеність дієслівної одиниці руху до певної групи за семантичною і стилістичною ознаками є умовною, адже в процесі дослідження зафіксовано кількісно найбільшу лексико-семантичну групу, одиниці якої мають цілий набір сем, що характеризують рухові дії в різних планах; зазначений факт певною мірою ускладнює процес інвентаризації мовного матеріалу.

Розглянута проблема не вичерпується представленим дослідженням, тому подальші наукові студії можуть бути спрямовані на залучення до компонентного аналізу інших лексико-граматичних розрядів слів, що позначають рух; розгляд структурних особливостей одиниць руху; проведення генетичного аналізу, зокрема і в зіставному вимірі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондарко А.В., Буланін Л.Л. Русский глагол : пособие для студентов и учителей. Ленинград : Просвещение, 1967. 234 с.
2. Задорожний В.Б. Незавершені процеси акцентних перетворень у групі дієслів на *-ити*. *Мовознавство*. 2005. № 2. С. 59–68.
3. Обнорский С.П. Очерки по морфологии русского глагола. Москва, 1953. С. 158–162.
4. Русанівський В.М. Дієслово – рух, дія, образ. Київ : Радянська школа, 1977. 230 с.
5. Соколова С. Аспектуальні категорії українського дієслова на тлі інших слов'янських мов. *Українська мова*. 2003. № 2. С. 61–70.
6. Соколова С. Час та його відображення в граматичних категоріях дієслова. *Мовознавство*. 1995. № 4–5. С. 11–17.
7. Возний Т.М. Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською. Львів : Вища школа, 1981. 176 с.
8. Гак В.Г. Типология аналитических форм глагола в славянских языках. *Вопросы языкознания*. 1997. № 2. С. 47–58.

9. Смольська А.К., Бондар О.І. Еволюція семантики дієслів руху в аспектах типологій української та сербської мов. *Мовознавство*. 2003. № 2–3. С. 138–144.
10. Сидорец В.С. Современные восточнославянские неоднословные наименования действия с десистематизированным компонентом в системно-функциональном сопоставительном аспекте. *Вопросы языкознания*. 1999. № 6. С. 66–78.
11. Білявич Т.Л. Дієслівна багатозначність у процесі розвитку мови. *Мовознавство*. 1999. № 1. С. 46.
12. Лахно Н. Особливості семантичної структури дієслів лексико-семантичного поля руху. *Українська мова*. 2005. № 3. С. 38–45.
13. Степанова М., Хельбиг Г. Части речи и проблема валентности в современном немецком языке. Москва : Высшая школа, 1978. 259 с.
14. Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів : у двох томах. Київ : Дніпро, 1977. Т. 2. С. 293–334.
15. Употребление глаголов движения в русском языке / под ред. Л.П. Юдиной. Москва : Издательство МГУ, 1972. 238 с.

УДК 811.111=161.2'1

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-1.8>

ЛЕКСИЧНІ АНГЛІЦИЗМИ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ СУЧАСНОЇ МОВНОЇ МОДИ

ANGLICISMS IN VOCABULARY AS A SPECIFIC OF MODERN LANGUAGE FASHION

Дьолог О.С.,

orcid.org/0000-0002-9305-2453

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Сучасне мовознавство велику увагу приділяє дослідженню комунікативної природи мови. Вивчення питання про те, як людина використовує мову як знаряддя спілкування, набуває сьогодні все більшої актуальності. Саме тому дана стаття присвячена проблемі сучасної мовної моди, що виявляється в офіційному і повсякденному спілкуванні українською мовою. Зокрема, розглянуто використання лексичних англіцизмів у сучасному українському мовленні. Англіцизми досліджуються як певна особливість сучасної мовної моди. У статті поданий аналіз використання новітніх англіцизмів у сучасному українському мовленні з погляду мовної моди. Розглянуто поняття теоретичної моделі мовної моди, подано опис її основних характеристик. Зазначено, що мовна мода – це культурологічне, соціальне та соціолінгвістичне явище. Не існує стандартів мовної поведінки і об'єктів, які б були первинно і внаслідок власних внутрішніх властивостей модними. Проте вони стають такими тоді, коли набувають модних значень. У статті зазначається, що сучасність – фундаментальна цінність у структурі мовної моди. Сучасність асоціюється з прогресивністю, готовністю до змін і творчості, вона протистоїть рутині й консерватизму. Проблема поширеного розповсюдження англіцизмів є сьогодні актуальною для багатьох сучасних мов, у тому числі і для сучасної української мови. Лексика завжди перебуває під суттєвим впливом позамовної дійсності і найбільш повно відображає динаміку зміни мови та схильність її до модних тенденцій. На сучасному етапі розвитку сучасної української літературної мови мода на запозичені англійські слова і словосполучення є достатньо активною. У ході дослідження проблеми використання англійських елементів у сучасному українському мовленні звернено увагу на випадки невмотивованого використання англійських найменувань навіть за наявності українських відповідників. У статті представлено приклади адаптації лексичних англіцизмів до української мовної системи. Зазначено, що активне вживання англіцизмів в українському офіційному і повсякденному мовленні є однією з рис сучасної мовної моди.

Ключові слова: мова, мовна мода, англіцизм, мовна адаптація, інновації, запозичення, лексична інтерференція, неологізм.

Modern philology pays a lot of attention for learning about communicative nature of language. Learning how people are using language for communication is getting more important today than before. Because of it this article is about modern language fashion which is used in formal and informal communication in Ukrainian language. For example there are information about using of anglicisms in modern Ukrainian language. Anglicisms are explored as a kind of specific of modern language fashion. In this article is analysis of using of new anglicisms in modern Ukrainian language from the point of language fashion. Also there is information about technical model of language fashion and information about its main characteristics. Also is mentioned, that language fashion is culturological, social and sociolinguistic phenomenon. There are no rules or standards of language behavior and objects, which could be fashioned because of its characteristics. But they become fashioned when those gets fashioned meanings. In this article is also mentioned that modernity is important in the structure of language fashion. Modernity is associated with progress and readiness for changes, its stay against routine and conservatism in language and society. Problem of using of anglicisms is relevant for many modern languages. Ukrainian language is not an exception. Vocabulary is always under hard control of extralinguistic reality,